

De schoolkoffer

*We begonnen het jaar zoals het hoort:
terug in de banken, met of zonder vaste inktpot-met-schuifje.
Daar gooiden de jongens wel eens carbid in, dan spoot de inkt eruit!
En vlechten van meisjes erin dopen, ook erg spectaculair.*

*In Ter Weel, Krabbendijke en Goes, kwam de schooltijd dus weer tot leven.
De leesplanken werden goed herkend:
sommige bewoners konden hem nog uit het hoofd opzeggen!
De Zeeuwse planken waren vooral leuk om die woorden weer eens te zien en te verklaren aan elkaar.
Vooral de POKE bracht gezelligheid.
In Goes waren 2 dames die bevestigden dat een van de leesplanken op katholieke scholen onderricht werd. Waarop een van de andere dames zei dat dat toch wel heel eigenaardig was "iedereen is toch gelijk?"*

*De griffels op de leitjes gaven ook zo'n apart geluid,
maar het krijtje op het bord is toch altijd het meest gevreesde geluid dat iedereen zich herinnert.
De poesie albums: versjes zijn echt al meer dan 100 jaar hetzelfde. En we kunnen ze nog opzeggen ook!
Maar de plaatjes erin..... zo mooi.
En dan de TOP.
Dat mag dan wel een tol zijn, maar zo werd dat dus echt niet genoemd.
Een van de dames wist de top nog keurig op te winden en jawel.....
de TOP tolde als vanouds!*

Wanneer je mooie schoentjes had om naar school toe te gaan, dan was je een echte bofkont. Doorgaans had ieder een geruite schort en een paar klompjes aan. Dat vond mijn moeder gemakkelijk. We moesten een eind lopen en de paden waren vaak modderig. Die modder was er in ieder geval zo af te spoelen.

*Op het plein hoorde je de klompjes kletteren bij 'Hinkel de pinkel, daar kom ik weer aan'. Na het eerste zangspelletje volgden vele anderen: bijzonder, dat de deelnemers die nog allemaal kenden.
Knickers, bikkels, kaatseballen, springtouw: alles kwam druk verhalend voorbij.
Bij het horen van de bel, stonden we snel in de rij: onze bovenmeester was nogal ongeduldig.
Je wilde geen straf: dan moest je het kolenkot opvegen of met je knieën in je klompen zitten en dat deed erg pijn!
Dat de kindertijd niet voor ieder een feest was geweest, was wel duidelijk: in sommige gezinnen moest er gewerkt worden, vóór school, ná school, geen tijd voor jezelf!*

*Een mevrouw, die naar eigen zeggen, goed was op school, kende de het leesplankje 'Aap-noot-mies' nog van buiten en vond het een belevens, om nog eens te schrijven met de griffel op een leitje.
De griffeldoos blonk in de ogen van de heren: "Die hadden we zelf niet, we kregen de dozen van de meester". De 'inktpen', (kroontjespen) zorgde voor hilariteit: er moest inkt aan te pas komen en daar hadden vooral de heren leuke herinneringen aan. De meisjes hadden vlechten of tenminste een paardenstaart, die lang genoeg was ... Grrr.
Bij het zien van de nostalgisch plaatjes in het poëziealbum zag je de ogen van de dames glimmen. "Zo'n album had ik ook!" en met het:
"Bloemen verdorren, scheepjes vergaan, maar onze vriendschap blijft eeuwig bestaan",
kwam er een eind aan deze gezellige middag.*

Bij aankomst

Hang de grote kaart van Nederland op.

Kennismakingsrondje

Vraag aan alle deelnemers om de beurt:

- “Waar hebt u op school gezeten?
- Vonden jullie het leuk op school?
- Hebben jullie ook op de kleuterschool gezeten?”

Kleuterschool

De meeste bewoners gingen pas met 6 of 7 jaar naar school. Er bestond een ‘bewaarschool’ voor de kleintjes (het equivalent van onze peuterspeelzaal).

Kleuterschool: plakfiguurtjes, blokkendoos

Lagere school

Lezen en schrijven

- **lezen** (leesplankjes, **letterdoosjes**)
- als het gesprek niet goed op gang komt (bij een zwaardere groep): ABC zingen
- schrijven op een **leitje** met de **griffeldoos**: waar diende het **sponsdoosje** voor? Daarin werden vaak erwten bewaard om ze te laten ontkiemen. Lijntjes werden met de **regel** getekend,
- schrijven met een kroontjespen (**inktpotje** in je bankje: kattenkwaad uithalen door vlechten van meisjes in de inktpot te stoppen, **inktlap** van oude lapjes, **vloeipapier**...)
- **TIP: laat alle deelnemers in een schriftje schrijven. Kunnen ze het nog? Hoe hebben ze dit vroeger ervaren ?**
- Kattenkwaad uithalen (hilariteit verzekerd): wat voor straf kregen ze?
- De **puntenslijper** werd later gebruikt en bij de meester stond dan een molentje op zijn lessenaar, waar je als kind je potlood kon laten slijpen. Een **gum** laten zien, waarvan één kant gebruikt werd om potlood uit te gummen en de andere kant om pen uit te gummen.
- Ook kan de vraag gesteld worden met welke hand men moest schrijven. Als men
- **linkshandig** was, dan moest je als kind leren rechts te schrijven, want links schrijven mocht men niet. Meestal zat er in de eerste klas een juffrouw. En in de hogere klassen kreeg je een meester.
- **Poëzie albums!**

Rekenen

- Tafels opzeggen

Aardrijkskunde

Laat een atlas zien of een grote **schoolkaart** die van tevoren is opgehangen en vraag welke plaatsen de deelnemers kennen. Je kunt de Oost - en Westerschelde aanwijzen, de eilanden, enz.

- Hoofdsteden opzeggen (De hoofdstad van Italië is...)

Handwerken:

Een dankbaar onderwerp als er hoofdzakelijk vrouwen zijn!

- Hoe heette de handwerkjuffrouw?
- En als de meisjes handwerken kregen wat deden de jongens dan? Het antwoord: “Rekenen”, en dat vonden de jongens niet leuk.

Verskillende merklappen gaan de kring rond: vooral het smokwerk wordt bewonderd.

De kous wekt frustraties op: als men een kous had gebreid, knipte de juffrouw er een gat in zodat men kon leren hoe men het kon stoppen.

Vaderlandse geschiedenis

bestond vooral uit verhalen bij **schoolplaten**.

Speelkwartier

is een dankbaar onderwerp.

- Hadden jullie speelkwartier en zo ja wat deden jullie dan?
- Touwtje springen (fysiek voordoen is ook altijd een succes), “In spring de bocht gaat in, uit spuit de bocht gaat uit”, bok springen, tollen...
- knikkeren en dan doorvragen over wat voor soort knikkers er waren (glas en kalk), hoe werden ze genoemd? De knikkerzak laten zien en tonen wat bikkels zijn en waar ze van gemaakt zijn (bikkels zijn de kniegewrichten van schapen of geiten en werden gehaald bij de slager.
- Vervolgens hinkelen laten zien.

Daarna kan men het hebben over de temperatuur op school.

- Was het er warm en zo nee hoe werd er dan verwarmd? Met **ouderwetse kolen** die in de kolenkit zaten en gehaald werden uit het kolenhok.
- Wat deed men **na schooltijd**? Lopen naar het dorp, buiten spelen rond het huis of helpen met aardappelen schillen? Ieder heeft weer een verschillend verhaal.
- Vragen naar vriendinnen en wat ze samen deden.

Op sommige scholen had de bovenmeester een bel in het lokaal. Bij de ene school moest men netjes in de rij staan voordat men de klas in ging en bij een andere school ging iedereen zonder structuur naar binnen.

Rijmpjes

Het A-B-C-boekje

A is een aapje, dat eet uit zijn poot
B is de bakker, die bakt voor ons brood
C is Charlotte, die drinkt chocola
D is een dame, die drentelt op straat
E is een ezel, die gaat naar het land
F is een fruitvrouw, met fruit in haar mand
G is een geitje en Gijs staat er bij
H is een held, met een houwer op zij
I is de inktpot, waar Isaac uit schreef
J is een jasje, dat kreeg ik van neef
K is een koopman, die koffie verzond
L is een landman, die leeuweriken vond
M is de molen, die maalt door de wind
N is een nestje, dat Nicolaas vindt
O is een otter, die zwemt in het meer
P is een papje, dat pikt aan een peer
Q is Quirines, die zuurtjes uitdeelt
R is een rover, die appelen steelt
S is het scheepje, waar Steven mee speelt
T is de trommel, die Tante mij schonk
U is een uiltje, dat zit op een tronk
V is een visser, met vis in zijn schuit
W is de wagen, daar rij ik mee uit
X is een letter, zeg ken je die wel?
IJ is een ijsbeer, die wit is van vel
Z is een zeeman, die zegt u vaarwel.

Liedjes

A B C D E F G,
H I J K L M N O P
Q R S T U V W
X Y Z is het alfabet.

A B C D E F G,
Meester de jongens brengen knikkers mee.
stoute jongen je mag niet klikken
Anders krijg je zeven tikken
Zeven tikken met een stok
En we stoppen je in een hok!

Kringspelletjes

Annemaria koekoek

Alle spelers staan achter een lijn, behalve de speler die "Annemaria" is. Deze speler staat ongeveer 25 meter verderop, met zijn/haar rug naar de andere spelers toe. Het liefst tegen een muur of een heg. Wanneer die speler heel hard "Annemaria Koekoek" roept, mogen de kinderen achter de lijn proberen de muur of heg aan te tikken, maar wanneer de "Annemaria" zich omdraait met zijn/haar gezicht richting de spelers, moeten deze gelijk stilstaan. Degene die zich toch beweegt is af, en moet weer opnieuw beginnen vanaf de lijn. Wie als eerste de muur weet aan te tikken heeft gewonnen en mag nu de nieuwe "Annemaria Koekoek" zijn.

De boom die wordt

De kinderen houden elkaar vast in een lange rij. De voorste van de rij houdt een boom vast. Degene die aan het eind van de rij is, draait met de rij om de boom heen, net zo lang tot ze allemaal om de boom heen staan, onder het zingen van: "En de boom wordt hoe langer hoe dikker en de boom wordt hoe langer hoe dikker."

Daarna gaat de rij achteruitlopend weer terug en wordt er gezongen: "En de boom wordt hoe langer hoe dunner en de boom wordt hoe langer hoe dunner."

Als er geen boom is die gebruikt kan worden, kunnen de kinderen zelf een dikke boomstam vormen; het eerste kind blijft staan en de rij draait zich er dan omheen.

Groen is gras

Groen is gras, groen is gras
Onder mijne voeten
'k Heb verloren m'n beste vriend
'k Zal hem zoeken moeten
Hé daar, plaats gemaakt, voor de jongedame
En de koekoek op het dak
Zingt een lied op zijn gemak
O, mijn lieve Augustijn
Deze dame zal het zijn

Kinderen lopen in een kring, handen los, één kind loopt buiten de kring in tegengestelde richting bij 'hé daar' staat de kring stil, het kind buiten de kring loopt nu dwars door de kring heen en loopt aan de andere kant weer gewoon verder bij 'deze dame zal het zijn' tikt hij zeven kinderen aan, op elke lettergreep één het laatst getikte kind neemt hij bij de hand en zo lopen er nu twee kinderen rond de kring bij elke herhaling wordt de slinger die buitenom loopt langer en de kring kleiner.

In Holland staat een huis

In Holland staat een huis
In Holland staat een huis
In Holland staat een huis, ja, ja
Van je singela singela hopsasa
In Holland staat een huis
In Holland staat een huis
In dat huis daar woont een heer
In dat huis daar woont een heer
In dat huis daar woont een heer, ja, ja
Van je singela singela hopsasa
In dat huis daar woont een heer
In dat huis daar woont een heer

Vervolgens kiest de heer een vrouw, de vrouw kiest een kind, het kindje kiest een pop of een hond, enzovoort. Afhankelijk van de groepsgrootte, het aantal kinderen in de kring, kan het lied worden uitgebreid of ingekort. Daarna worden alle personages in omgekeerde volgorde uit het huis gejaagd ('En nu jagen we de hond uit huis', 'En nu jagen we het kind uit huis', enzovoort). Het huis wordt dan in brand gestoken en weer opgebouwd. Tot slot kan geëindigd worden met de beginsstrofe 'In Holland staat een huis'.

De kinderen lopen hand in hand in een kring rond. Bij het tweede couplet, 'In dat huis daar woont een heer', stapt één van de kinderen in de kring. Tijdens het derde couplet kiest dit kind de 'vrouw'. Dit herhaalt zich. Afhankelijk van de groepsgrootte kan het aantal coupletten worden uitgebreid. De kring moet groot genoeg blijven om de gekozen kinderen te omvatten.

Tijdens de tweede helft van het liedje verlaten de kinderen in omgekeerde volgorde de kring en komen buiten de kring te staan (ze kunnen eventueel buiten de kring tegen de richting van de kring in rondlopen).

Tijdens het coupletje 'En nu steken ze het huis in brand' staan de kinderen stil en strijken denkbeeldige lucifers af en doen alsof ze iets in brand steken (de kinderen buiten de kring doen hieraan mee, zodat ze zich weer in de groep voegen). In het eropvolgende coupletje 'En nu bouwen we het huis weer op' beelden zij door het opeenstapelen van vuisten uit dat het huis weer wordt opgebouwd.

Tijdens het laatste couplet (gelijk aan de beginstrofe) lopen alle kinderen weer hand in hand rond in de kring.

Schipper mag ik overvaren

Schipper mag ik overvaren, ja of nee?
Moet ik dan een cent betalen, ja op nee? (bis)

Het liedje kan worden gebruikt bij het spelletje overloperkje. Eén kind is de "schipper". De kinderen moeten aan een bepaalde voorwaarde voldoen alvorens ze mogen oversteken. Kinderen die niet aan deze voorwaarde voldoen mogen ook oversteken, maar zullen door de schipper achtervolgd worden tot ze door hem getikt worden.

Ook is mogelijk: als het liedje is gezongen (vaak twee maal) dan roept de schipper 'Ja!'. De groep kinderen vraagt: 'Hoe?'. De schipper laat na deze vraag zien op welke manier de kinderen moeten oversteken (bijvoorbeeld huppelend).

Degene die het eerst getikt wordt, is de volgende schipper.

Twee emmertjes water halen

Twee emmertjes water halen
Twee emmertjes pompen
Meisjes op de klompen
Meisjes op een houten been
Rij maar door mijn straatje heen.
Van je ras, ras, ras
Rijdt de koning door de plas.
Van je voort, voort, voort
Rijdt de koning door de poort.

Van je erk, erk, erk
Rijdt de koning door de kerk.
Van je één, twee, drie!

Bij het dansje staan de kinderen in twee rijen tegenover elkaar. Hierdoor ontstaat er een 'straatje' (waarvan sprake is in regel 5) waar steeds een stel kinderen doorheen kan dansen. Teksten van dansliedjes verwijzen vaak naar de bijbehorende dans en de danspassen. Bijvoorbeeld 'door een straatje heen': de dansers staan in twee rijen, waar een paar tussendoor danst; en 'door een poortje' dansen (vind je met name in kinderliedjes): hierbij dansen kinderen onder de omhooggestoken armen van andere kinderen door.

*Regel 4: een houten been is een **stelt** (een stok met een dwarshout waar je je voet op kunt zetten, die gebruikt werd bij kinderspelletjes).^{[2][3]}*

Het begin van de tekst verwijst naar de dorpspomp, in de tweede strofe verwijzen de plassen water op de grond opnieuw hiernaar. Bij dorpspompen was vroeger vaak een wasgelegenheid, wat de volwassenen tijd gaf om nieuwtjes uit te wisselen en kinderen om dansjes en spelletjes te doen rond de pomp (tollen, steltlopen, liedjes zingen, rondedansjes).

Witte zwanen, zwarte zwanen

Witte zwanen, zwarte zwanen
wie gaat er mee naar Engeland varen?
Engeland is gesloten
de sleutel is gebroken.
Is er dan geen timmerman
die de sleutel maken kan?
Laat doorgaan
laat doorgaan
wie achter is moet voorgaan!

Twee kinderen vormen een poortje door hun handen in de lucht tegen elkaar te houden. De andere kinderen vormen een lange rij en gaan tijdens het zingen van het liedje onder het poortje door. Door op het laatste woord een kind te vangen en te laten kiezen (appel of peer, of gouden appel of zilveren peer), kan de groep kinderen in twee willekeurige groepen worden verdeeld.

De kinderen zijn verdeeld in twee groepen; ze vormen allebei een lange slinger. De voorste 'poortkinderen' hebben elkaar nog vast. Het gaat er vervolgens om, om de andere groep helemaal over het midden heen te trekken.

Zakdoekje leggen

Zakdoekje leggen,
Niemand zeggen,
Ik heb de hele nacht gewaakt.
Twee paar schoenen heb ik afgemaakt.
Eén van stof en één van leer,
Hier leg ik mijn zakdoekje neer.

*De kinderen, meestal jonge kinderen (peuters en kleuters), zitten in een kring. Eén kind loopt buiten om de kring heen. Hij of zij heeft een **zakdoekje** (of een ander voorwerp) in de hand. De kinderen in de kring zingen het liedje "zakdoekje leggen niemand zeggen". De kinderen hebben hun hoofd voorovergebogen en hun ogen dicht, zodat ze niet kunnen zien waar de zakdoeklegger is. Op een willekeurig moment legt het kind de zakdoek achter een kind dat in de kring zit.*

Aan het eind van het lied kan ook nog worden gezongen: 'Kijk voor je / Kijk achter je / (Wie hem vindt/heeft, die mag me pakken)'.

Aan het einde van het liedje doen de kinderen hun ogen open en kijken achter zich. Het kind bij wie de zakdoek ligt, staat op en probeert de zakdoeklegger te tikken. Dat moet voordat de zakdoeklegger om de kring is gelopen en op de lege plek van de tikker is gaan zitten. Het spel eindigt als dat kind getikt wordt of is gaan zitten. Als het kind getikt is, moet hij nog een keer met de zakdoek lopen. Als het hem lukt om te gaan zitten, is het kind dat de zakdoek heeft gekregen de nieuwe zakdoeklegger.

Soms wordt het spel met jongere kinderen zo gespeeld dat degene bij wie het zakdoekje gelegd is daarna altijd aan de beurt is, ongeacht of het lukt om de vorige te tikken. Soms in combinatie met de

regel dat je maar één rondje om de kring mag rennen in een poging de vorige zakdoekje-legger te tikken.

Gedicht: Nederlands moeilijk te leren

Men spreekt van één lot, en verschillende loten,
Maar 't meervoud van pot is natuurlijk geen poten.
Zo zegt men ook altijd één vat en twee vaten,
Maar zult u ook zeggen één kat en twee katen?

Laatst ging ik vliegen, dus zeg ik vloog.
Maar zeg nou bij wiegen beslist niet: ik woog,
Want woog is nog altijd afkomstig van wegen,
Maar is dan 'ik voog' een vervoeging van vegen?

Wat hoort er bij 'zoeken'? Jazeker, ik zocht,
En zegt u bij vloeken dus logisch: ik vlocht?
Welnee beste mensen, want vlocht komt van vlechten.
En toch is ik 'hocht' niet afkomstig van hechten.

En bij lopen hoort liep, maar bij kopen geen kiep.
En evenmin zegt men bij slopen 'ik sliep'.
Want sliep moet u weten, dat komt weer van slapen.
Maar fout is natuurlijk 'ik riep' bij het rapen.

Want riep komt van roepen. Ik hoop dat u 't weet
En dat u die kronkels beslist niet vergeet.
Dus kwam ik u roepen, dan zeg ik 'ik riep'.
Nu denkt u van snoepen, dat wordt dan 'ik sniep'?

Alweer mis m'n beste, maar u weet beslist,
Dat ried komt van raden, ik denk dat u 't wist.
Komt bied dan van baden? Welnee, dat wordt bood.
En toch volgt na wieden beslist niet 'ik wood'.

'Ik gaf' hoort bij geven, maar 'ik laf' niet bij leven.
Dat is bijna zo dom als 'ik waf' hoort bij weven.
Zo zegt men: wij drinken en hebben gedronken.
Maar echt niet: wij hinken en hebben gehonken.

't Is moeilijk, maar weet u: van weten komt wist,
maar hoort bij vergeten nou logisch vergist?
Juist niet zult u zeggen, dat komt van vergissen.
En wat is nu goed? U moet zelf maar beslissen:

Hoort bij slaan nu ik sloeg, ik slig, of ik slond?
Want bij gaan hoort ik ging, niet ik goeg of ik gond.
En noemt u een mannetjesrat nu een rater?
Dat geldt toch alleen bij een kat en een kater.

Spreekwoorden

Leergeld betalen

Een fout maken die een gevoelig verlies (materieel of immaterieel) oplevert, en die men daardoor niet gauw weer zal maken

Met een schone lei beginnen

Opnieuw mogen beginnen, zonder dat misstappen uit het verleden nog zichtbaar zijn

Iemand de les lezen

Een standje uitdelen

Hij heeft zijn lesje wel geleerd

Die fout maakt hij niet weer

De puntjes op de i zetten

De details erbij zetten. Nauwkeurig zijn

Poëzieversjes

Dit album behoort aan mij

Zolang ik hoop te leven
Lena is mijn naam
In het doopsel mij gegeven
Dieleman is mijn naam
Al van mijn vaders stam
Zaamslag is de plaats
Waar ik ter wereld kwam.

En al wie in mijn poëzie schrijft
moet zorgen dat ie netjes blijft.

Twee open oogjes

Een hartje van goud.
Een zuiver geweten
Zorg dat je het behoud.

Dit album is mij lief

Wie het steelt is een dief
Die moet zitten op een latje
Met zeven spijkers in zijn gatje
Tot hij roept: "Genade heer"
Och wat doet mijn gatje zeer

Poezieplaatjes zijn geen draadjes

Die men aan elkander bindt.
't Zijn papiertjes, souvenirjes
waar het hart vermaak in vind.

Als dichter ben ik niet geboren

Schrijven kan ik evenmin
En om iemand na te doen
Daarin heb ik ook geen zin
Dus van mij geen vers op lied
Maar alleen vergeet mij niet.

Kort is het leven

Nog korter de jeugd
Leef daarom vrolijk
Opgeruimd en verheugd.

Twee heldere oogjes

Een hartje van goud
Een zuiver geweten
Zorg dat je 't behoudt.
Al brengt het leven
Eens kommer of smart
Leef toch tevreden
Met vreugd' in je hart.

Daar alleen kan liefde wonen

Daar alleen is 't leven zoet
Waar men stil en ongedwongen
Alles voor elkander doet.

Ik lag in mijn tuintje en sliep

Toen kwam er een engel die riep:
Mathilde je moet ontwaken
Om voor Elsje een versje te maken.

Rijmen kan ik niet

Dichten ook al niet
Je kunt wel zien aan mijn pen
Dat ik geen notaris ben.

Bloemen verdorren

Scheepjes vergaan
Maar onze vriendschap
Blijft eeuwig bestaan.

Oei, oei, wat een strop
al mijn inkt is op.